

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN VERGİ MEVZUATIMIZA ETKİSİ

Perihan Akan Altuncu
Vergi Denetmeni

I- GİRİŞ

Gümrük Birliği, iki veya daha fazla ülkenin kendi sınırları arasında malların serbest dolaşımını sağlamalarıdır.

Başka bir deyişle gümrük vergilerini kaldırmaları ve üçüncü ülkelerle (gümrük birliği anlaşması olmayan ülkeler) aynı gümrük vergilerini uygulamalarıdır.

Avrupa bütünleşmesinde öncelik ekonomik bütünleşmeye verilmiştir. Bu bütünleşmede dört öge:

Malların,

Hizmetlerin,

Sermayenin,

Kişilerin Serbest dolaşımının sağlanması önemlidir.

Ekonomik bütünleşmenin meydana gelmesinde ilk zorluk gümrük uygulamaları olduğundan Avrupa topluluğu ülkeleri ticarete gümrük işlemlerini kaldırmak üzere gümrük birliği oluşturulmasına öncelik verilmiştir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

6-7 Mart 1995 tarihlerinde Brüksel'de yapılan ortaklık konsey toplantısında Avrupa Birliği ile Türkiye arasında 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren gümrük birliği kurulması kararlaştırılmıştır ve gümrük birliğine ilişkin hükümleri içeren 1/95 sayılı konsey kararı taraflarca imzalanmıştır. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Ocak 1964 tarihinde yürürlüğe giren

Ankara anlaşmasında 23 Aralık 1970 tarihinde imzalanarak 10 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiş olan katma protokolun (Ankara anlaşmasında gümrük birliği için öngörülen üç aşamadan gümrük birliği, topluluk ekonomik politikaları uyumu ve ekonomik politikalarda koordinasyon olmak üzere 22 yıl sürecek olan geçiş anlaşmasıyla ilgili uygulamalardır.) amacına uygun olarak Avrupa Birliği ile Türkiye arasında gümrük birliğine dayalı bir ortaklık kurma süresindeki son aşamasıdır.

Ortaklık konseyinin 6 Mart tarihli 95/1 sayılı kararı Türkiye'nin imzaladığı en önemli belgelerden biridir ve çok yönlü ve mali sonuçlar doğuracak nitelikte hükümler içermektedir.

Bu sonuçların bazıları aşağıda sıralandığı gibidir.

1-) Tarafların Birbirlerine karşı uyguladıkları Gümrük vergileri ve bunlarla eş etkili vergilerin kaldırılması:

95/1 sayılı kararın 4. maddesine göre taraflar aralarındaki ticarete ithalat ve ihracattan alınan gümrük vergileri ve bunlarla eş etkili vergileri, kararın yürürlüğe giriş tarihinde uygulanmadan kaldıracaklar ve bu tür yeni vergiler koymaktan kaçınacaklardır.

2-) Topluluk'un ortak Gümrük Tarifesine uyum

Kararın 13. maddesine göre Türkiye kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Topluluk dışındaki ülkelere karşı ortak gümrük tarifesini uygulamaya başlayacaktır.

3-) Devlet Yardımları

Kararın 32. maddesinde devlet yardımlarına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bir üye devletin yaptığı veya devlet kaynaklarından yapılan belli teşebbüsleri veya belli malların üretimini teşvik ederek rekabet bazen veya tehdit eden, her ne şekil altında olursa olsun dolaylı veya dolaysız yardımlar olarak tanımlanmıştır.

4-) Devlet Tekelleri ve İmtiyazlı Teşebbüsler:

Kararın 39. maddesinde, Türkiye, gümrük birliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde kamu teşebbüslerine veya kendilerine özel haklar veya imtiyaz tanınan teşebbüslere ilişkin kuralların Roma Anlaşması ilkelerine uyumunu sağlar.

5-) Dolaysız Vergiler

Kararın 47. maddesinde yer almaktadır. Taraflar yapmakta oldukları dolaysız vergi uygulamalarını değiştirmeyecektir.

6-) Dolaylı Vergiler

Kararın 48. maddesinde yer almaktadır. Buna göre malların serbest dolaşımının dolaylı vergiler nedeniyle engellenememesi ve rekabet koşullarının bozulmaması amacını gütmektedir. Buna göre daha yüksek vergi, korumacılık vergi iadeleri gibi hususlara aykırı hükümler kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kaldırılacaktır.

GÜMRÜK BİRLİĞİ VE VERGİ UYUMU:

Bir ülkenin ekonomik ve sosyal açıdan gelişmesinin en önemli belirleyicisi olan vergiler ülke içi kaynaklara dayanan bir finansman amacı olma özellikleri ile dikkati çeken bir faktördür.

Vergi sistemi üç ayrı açıdan ele alınabilir. Mali sosyal ve ekonomik Gümrük Birliği ile kuşkusuz yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere vergi uyumlaştırmasını gündeme getirmektedir. Hele bu uyumlaştırma vergi oranlarını kapsayacak şekilde genişletildiği zaman olası etkiler büyük ölçüde değişecektir.

Bu durumda dolaysız vergiler alanında tarafların adil rekabet koşullarından yararlanabilmelerini ve sermaye hareketlerinin vergi gerekçeleri ile özendirilmemelerini sağlamak için dolaysız bir vergi türü olan kurumlar vergisi yüklerinin yakınlaştırılmasını gerektirmektedir.

Topluluk ülkeleri içinde kurumlar vergisinin matrah tesbitine ilişkin esasların belirlenebilmesi ve ortak kurallar içinde saptanabilmesi açısından amortismanlar, indirimler, stok değerlendirme usulleri, teşvik tedbirleri, sorunları ortaklığın sorunlarıdır. Bu nedenlerden dolayı bir farklılaşma ve rekabet eksikliği yaratılmasını önlemek için teşebbüs vergilerinin konjektürel yapıya uygun olarak üye ülkelerin birbirlerine yakınlaştırılmaları mümkün görünmektedir. Bu konularda Türk vergi mevzuatından yapılan çifte vergilendirmeyi önleyici tedbirler, istisnaların kaldırılması gibi düzenlemeler bu amaca yöneliktir.

Dolaylı vergiler alanında vergi sınırlarının kaldırılması yani anlaşma devletinde gerçek tek pazar kurmak düşüncesi ile ithalatın vergilendirilmesinin, ihracatta vergi iadesinin kaldırılması, miktar kısıtlamaları gibi sorunların bertaraf edilmesidir.

VERGİ UYUMUNDA K.D.V. VE Ö.T.V.

Türkiye 95/1 kararı gereğince yapması gereken vergi düzenlemelerinden çoğunluğunun uyumunu gerçekleştirmiştir. Dolaylı bir vergi olan KDV 1985 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu verginin uyumu büyük ölçüde sağlan-

miştir. Anlaşma yapılan ülkelerle KDV konusunda, farklı oranlara tabi mal ve hizmetler listelerinin standartlaştırılması, oran düzeylerinin daha yaklaştırılması, oranların sayısının standartlaştırılması gibi sorunlar büyük ölçüde giderilmiştir.

Avrupa Birliğine üye ülkeler gümrük birliği sonucunda ortaya çıkan vergi ve benzeri gelir kayıplarını ortadan kaldırmak için dolaylı bir vergi olan Özel Tüketim Vergisi ile giderilmişlerdir.

Türkiye'de karar gereğince kaldırılacağı vergi ve fonlar dolayısıyla uğrayacağı vergi kaybını Özel Tüketim Vergisi ile bertaraf etmek için ilgili mevzuat çalışmalarını tamamlamıştır.

Özel Tüketim Vergisi, akaryakıt ürünleri, içki, sigara motorlu taşıtlar ile parfümeri, kürk, havyar v.b. malların ithalatı veya yurt içinde imalatı aşamasında alınacak bir dolaylı vergi niteliğindedir. Bu nedenle verginin mükellefi yukarıdaki malları ve benzerlerini ithal edenler ile imalatçıları olacaktır.

Anlaşmayı yapan tarafların malların serbest dolaşımını engellemek ve rekabet koşullarını bozmamak koşuluyla bu türden vergi düzenlemeleri yapabileceklerdir.

Bununla birlikte mali sınırların kaldırılmasında özel tüketim vergileri çözülecek başlıca sorun olarak kalmaktadır ve taraflar için uyumlaştırmanın en büyük sonuçları bu noktada başlamaktadır. Bu sonuçların en önemlileri

- Uyumlaştırılacak ÖTV'nin yapısı ile sayılı öncelikler arasındaki çelişkiler

Yerli üreticiler aleyhine olmak üzere tüketim modelinde meydana gelebilecek olası değişimler:

Vergi Hasılatında değişimler:

Kısa vadeli ekonomik politikasında esnekliğin kaybedilmesi gibi sonuçlar ekonomik ve mali yapıda olası değişimleri gündeme getirecektir.

SONUÇ:

Uyumlaştırma aşama aşama gelişen bir süreç olduğu için taraflar için istenmeyen sonuçlar doğuracak karışıklıklardan kaçınmak gerekecektir. Özellikle artık ulusal vergi politikaları oluşturulurken anlaşma devletleri çıkarlarının gözönünde bulundurulmaması durumunda herhangi bir değişiklik çekişme konusu olacaktır.

Uyumlaştırma kalkınma politikasına toplumsal politikaya uygun olmalıdır.

Özellikle vergiye tabi olacak malların seçiminde ve oranların tespitinde sosyal ekonomik etkileride dikkate alınarak belirlenmelidir.

Kaynaklar

- 1-) Maliye Bakanlığı AT ve Dış ilişkiler Bülteni, Mayıs 1995 Özel Sayısı
- 2-) İktisadi Kalkınma Vakfı Türkiye ve Gümrük Birliği
- 3-) Mualla ÖNCEL - Nami ÇAĞAN - Ahmet G. KUMRULU, A.E.T. Komisyonun Vergi Sistemlerine Birbirine Yakınlaştırılması
- 4-) Serdar KOYUTÜRK, Gümrük Birliğine Geçişin Vergilendirmeye Etkisinde Özel Tüketim Vergisi, Vergi Dünyası 154 Haziran 1994
- 5-) Ramazan ULUDAĞ, Avrupa Topluluğu ve Türk Vergi Sistemini Topluluk Modeline Uyum, Maliye Bak. Araş. Plan. Kood. Kurulu Yayın No: 1998/302